

KOMŞUDA KRİZ: SURİYELİ MÜLTECİLER

ARALIK 2014

İHH
İNSANI YARDIM VAKFI

Aralık 2014

Hazırlayan: Zümrüt Sönmez

Yayına hazırlayan: İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi

Fotoğraflar: İHH İnsani Yardım Vakfı

İHH İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. No: 3 Pk. 34230 Fatih/İstanbul

Telefon: +90 212 631 21 21 | Faks: +90 212 621 70 51

www.ihh.org.tr | info@ihh.org.tr

www.ihhakademi.com

İÇİNDEKİLER

3 GİRİŞ

4 TÜRKİYE

7 Statü Sorunu

8 Misafirliğin Sınırları

12 Ekonomik Etkiler

14 Güvenlik ve Asayiş

16 Sağlık Hizmetleri

18 Eğitim Sorunu

20 Sığınmacı Kadınlar

22 ÜRDÜN

23 Kimlik Sorunu

24 Güvenlik Endişesi

25 Ekonomiye Yansımaları

27 Diğer Problemler

28 LÜBNAN

30 Suriyeli Mültecilerin Durumu

32 Lübnanlıların Sığınmacılara Karşı Tutumu

34 Göçün Ekonomiye Etkileri

36 Eğitim ve Sağlık Hizmetleri

37 Sosyal Problemler

38 SONUÇ VE ÖNERİLER

40 SON NOTLAR

41 KAYNAKÇA

GİRİŞ

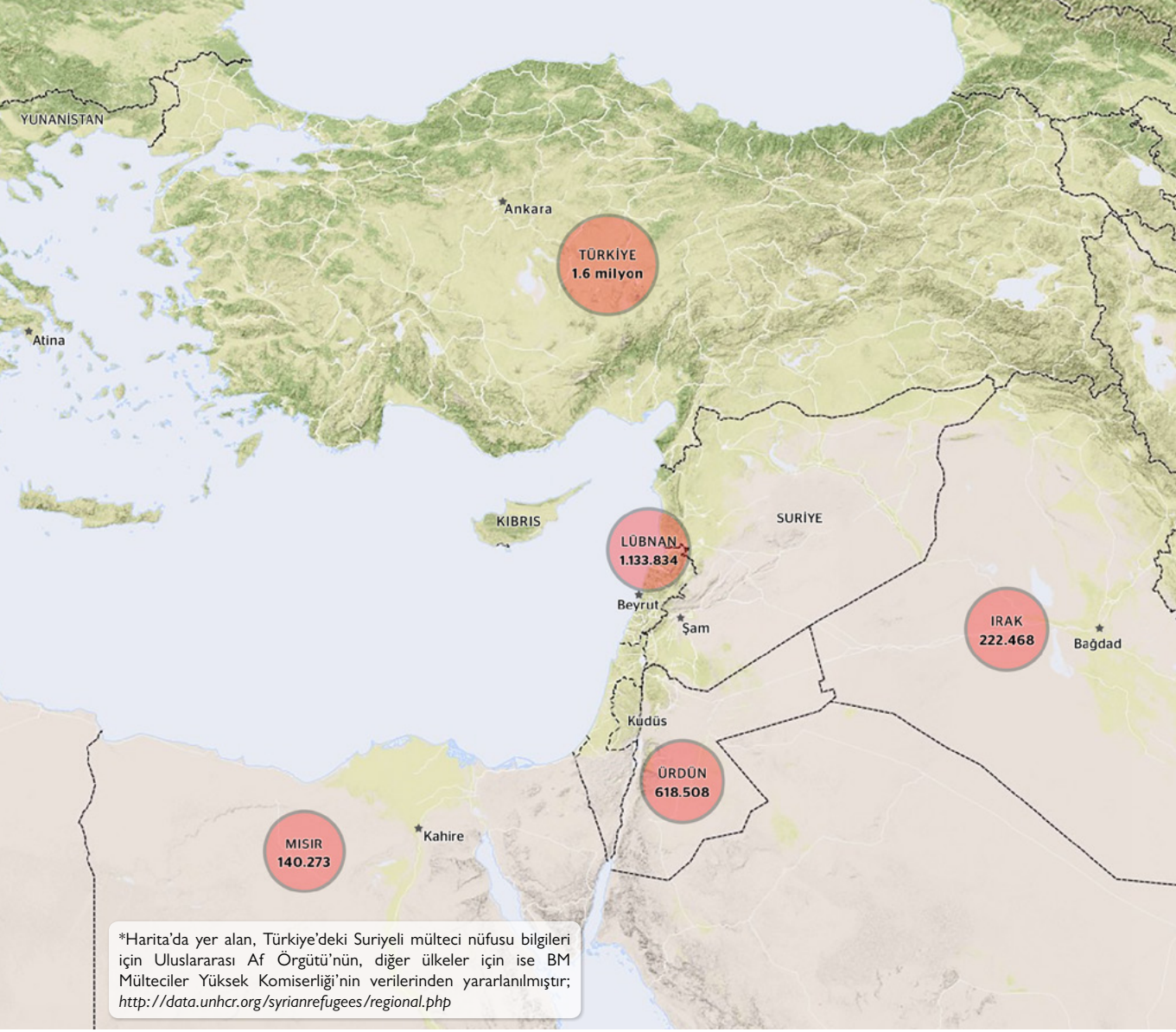
Suriye'de Mart 2011'de başlayan ve devam etmekte olan kriz, 200.000'den fazla insanın ölümüne, milyonlarca insanın yaşadığı yeri terk etmesine neden olmuştur. Çevre ülkelere göç eden 3 milyonu aşkın insan ve ülke içerisinde evlerini terk ederek güvenli bölgelere sığınanlarla birlikte toplamda 10 milyondan fazla Suriyeli krizden doğrudan etkilenmiştir. %75'inden fazlasını çocuk ve kadınların oluşturduğu mültecilerin büyük çoğunluğu kamplar dışında zor koşullar altında yaşamlarını sürdürmektedir.

Mülteci akını, Suriye'deki krizi bölgedeki diğer ülkelere taşıyan en önemli faktördür. Suriyeli mültecilerin yoğun olarak sığındığı komşu ülkeler her geçen gün artan mülteci kriziyle başa çıkmada yetersiz kalmaktadır. Türkiye ve Irak, imkânları itibarıyla nispeten daha az risk altında olsa da ekonomik olarak zayıf, kaynakları sınırlı, hassas siyasal ve toplumsal yapıya sahip Lübnan ve Ürdün için mülteciler giderek ciddi bir güvenlik sorununa dönüşmektedir.

Batılı ülkelerin sadece 17.859¹ Suriyeli mülteciyi kabul ettiği ve bu rakamın çok da yükselmeyeceği göz önünde bulundurulduğunda, komşu ülkelerin üzerindeki yükün daha da artacağı görülmektedir. Ayrıca Suriye'deki iç savaşın şiddetini her geçen gün arttırması, uluslararası kamuoyunun konuya duyarsızlığı ve Esed rejiminin muhalif olarak gördüğü herkesi imha etmeye yönelik insanlık dışı savaş politikası göz önünde bulundurulduğunda krizin yakın gelecekte çözülmesi pek mümkün gözükmemektedir.

Dolayısıyla krizden etkilenen kişi sayısının her geçen gün artması ve yaşanan şiddet olaylarının hem toplum hem de bireylerin hayatında onarılmaz yaralar açmaya devam etmesi, sorunun çözümü için çabaların artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Elinizdeki raporda Suriyeli mültecilerin sığındıkları ülkelerin sosyal yapısına etkileri ve misafirlik durumlarının uzaması halinde ortaya çıkabilecek olası sorunlar üzerinde durulmaktadır. Bu çalışma, krizden etkilenen Suriye halkının durumunun iyileştirilmesine katkı sağlama ve sorunun bir an önce çözülmesi için tüm ulusal ve uluslararası çevreleri harekete geçirme temennisi ile hazırlanmıştır.

Rapor, Türkiye'de Hatay, Kilis ve İstanbul'da yapılan saha araştırmaları, Lübnan ve Ürdün'ün farklı bölgelerinden sivil toplum temsilcileriyle gerçekleştirilen röportajlar ile konuyla ilgili yayınlanmış yerel ve uluslararası rapor ve diğer yazılı kaynaklar kullanılarak hazırlanmıştır. Görüşme yapılan resmî görevli, sığınmacı veya yerel sakinlerin isimleri ve unvanları, bu yöndeki talepleri ve güvenlikleri gerekçesiyle metinde zikredilmemiştir.

TÜRKİYE

Arap Baharı sürecinde Suriye'de başlayan halk hareketinin sonu belirsiz bir iç savaşa dönüşmesiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan mağdurların sığındığı başlıca ülkelerden biri Türkiye'dir. Yaklaşık dört yıldır yaşanan sığınmacı yoğunluğu sebebiyle Türkiye'nin sınıra yakın şehirlerinde birbirinden farklı iki halk bir arada yaşamak durumunda kalmış, dolayısıyla sınır bölgesinde yaşam, gerek standartlar açısından gerekse sosyokültürel açıdan değişikliğe uğramıştır. Ortaya çıkan tablonun bir tarafında çatışmalardan büyük

ölçüde etkilenmiş, maddi ve manevi açıdan mağdur olmuş, bir kısmı fiziksel şiddete maruz kalmış, çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan sığınmacılar dururken, diğer tarafında ise sınır ötesinde yaşanan savaştan haberdar olan, krizin kendi ülkelerine de sıçramasından tedirginlik duyan, büyük bir kısmı sınırlı maddi imkânlarla sahip yerel halk bulunmaktadır.

Resmî rakamlara göre savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayısı 2014 yılı Kasım ayı itibarıyla 1,6 milyondur. Bu rakamın sadece 220.000'inin kamplarda yaşadığı

geri kalanının ise şehirlere dağıldığı belirtilmektedir.² Ancak tahminler Türkiye'deki mülteci sayısının kayıt dışı olanlarla birlikte 2 milyonu bulduğu yönündedir. Kamp dışında yaşayan Suriyeliler farklı şehirlere dağılmış durumda bulunmakla birlikte mülteci nüfusu Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin gibi Suriye sınırına yakın beş ilde yoğunlaşmaktadır. Bunlara ilave olarak, İstanbul 330.000 resmî sığınmacı ile en fazla Suriyeli nüfusuna sahip olan ildir. Sığınmacıların sayısal dağılımı bulundukları illerdeki sosyal ve ekonomik dengeleri etkileme potansiyelini de göstermektedir. Türkiye'nin hemen hemen her iline dağılan sığınmacıların bulundukları

ilin nüfusuna oranla yoğunluk oluşturmadığı şehirler, bu yönüyle gerilimin en az hissedildiği merkezler konumundadır.

Türkiye halkının Suriyeli mültecileri ilk günden itibaren misafirleri olarak karşıladıkları, genel olarak ücret dahi talep etmeden evlerinde misafir ederek, hastanelerde onlara öncelik vererek, kendisinde olanı paylaşarak veya yardım toplayarak mülteciler için ellerinden geleni yaptıkları bilinmektedir. Bu rapor için farklı illerde gerçekleştirilen saha çalışması sırasında, özellikle mülteci nüfusunun yoğun olarak bulunduğu sınıra yakın şehirlerde yaşayan halkın, meselenin insani boyutunun farkında bir tutum sergilediği göz-

**Tahminler
Türkiye'deki
mülteci sayısının
kayıt dışı olanlarla
birlikte
2 milyonu bulduğu
yönündedir.**

Atme Mülteci Kampı'nda yaşamını kazanabilmek için seyyar çay ocağı işleten bir çocuk.

lemellenmiştir. Göçün başladığı ilk aylarda sayının daha az olması ve Suriye'deki çatışmalara karşı duyarlılığın daha canlı olması gibi sebeplerle mevcut kaynaklarla dahi ihtiyaçların üstesinden gelinebilmiştir. Ancak geçen zaman içerisinde mültecilerin beraberlerinde getirebildikleri maddi birikimlerinin tükenmesi ve sayılarıyla birlikte ihtiyaçların da artması, bugün hem maddi hem de manevi açıdan yerel halkın imkânlarını zorlamaktadır. Bu noktada söz konusu şehrin sosyoekonomik kapasitesi belirleyici olmaktadır.

Babüselam Mülteci Kampı'ndaki çadır okulun Suriyeli öğrencileri.

Statü Sorunu

Suriye'deki iç savaşın Türkiye'ye en somut yansıması olan sığınmacı kriziyle mücadelede karşılaşılan ilk sorun hukuki alanda yaşanmaktadır. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'nde imzası bulunan Türkiye, coğrafi sınırlama ilkesi dolayısıyla Avrupa dışından gelen sığınmacılara mültecilik statüsü tanıamaktadır. 29 Nisan 2011'de giriş yapan ilk göç kafilesiyle birlikte "Suriyeli mülteciler" ile tanışan

Türkiye, savaş mağduru sığınmacıları "misafir" olarak tanımlamıştır. Uluslararası hukukta bir karşılığı bulunmayan bu ilk tanımlamanın ardından Nisan 2012'de yayımlanan genelge ile Suriyelilere "geçici koruma" statüsü tanınmıştır.³ Savaş mağduru Suriyeli mültecilerin Türkiye'de "misafir" oldukları söylemi gerek siyasi gerekse medya ve sosyal alanda Türkiye'nin Suriye meselesine ve mültecilere yaklaşımının bir ifadesi olarak sürdürülmektedir.

**Suriyeli
sığınmacılar,
diğer Ortadoğu
veya Asya
ülkelerinden gelen
sığınmacılardan
farklı olarak, oturma
ve çalışma iznine
başvuru, sağlık
hizmetlerinden
yararlanma gibi
haklara sahip
olabilmektedir.**

Statü konusundaki bu farklı uygulama ile Türkiye'ye geçerli bir pasaportla giren kayıtlı Suriyeli sığınmacılar, diğer Ortadoğu veya Asya ülkelerinden gelen sığınmacılardan farklı olarak, oturma ve çalışma iznine başvuru, sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi haklara sahip olabilmektedir.⁴ Suriyeli mültecilere tanınan bu özel statü ve onun getirdiği haklar yerel halk açısından kendi imkânlarının belirsiz bir oranda ve belirsiz bir süreyle paylaşılması

olarak algılanmaktadır. Ayrıca, sayıları çok daha fazla olan kayıt dışı göçmenlerle kayıtlı sığınmacıların farklı muamele gördüğü bir yapı meydana getiren bu statü karışıklığı, kayıt dışı sığınmacıların özellikle çalışma alanında suistimal edilmesine yol açmaktadır. Bu durum Suriyeli göçmen sayısının nüfusa oranla az olduğu ve imkânların görece fazla olduğu büyük şehirlerde değilse de sığınmacıların yoğun olduğu sınırda-ki şehirlerde sorun olabilmektedir.

Hatay'ın Altınözü ilçesinde yaşayan Suriyeli bir aile.

Misafirliğin Sınırları

Türkiye devletinin ve halkının Suriyeli sığınmacılara yaklaşımı ilk günden itibaren olumlu olmuş, gösterilen misafirperverlik ve muhacirlerin ihtiyaçlarının karşılanması noktasında sağlanan standart uluslararası kamuoyunda takdirle karşılanmıştır. Suriyelilerin zaman zaman yaşanan gerginliklere rağmen Türkiye halkının sergilediği cömert ve misafirperver tutumdan memnun oldukları gözlemlenmiştir. Türkiye'de kendilerini evlerinde gibi hissettiklerini belirten Suriyeliler, diğer komşu

ülkelere sığınan akrabalarıyla kendi durumlarını karşılaştırmakta, hatta onların da Türkiye'ye gelmek istediklerini söylemektedirler.

Diğer yandan misafirliğin uzaması ve sığınmacı nüfusunun beklenmedik ölçüde artması kimi ilçelerde yerel halkın cömertliğinin azalmasına neden olmuştur. Suriyelileri geçici misafirler değil, zamanla yerleşik hale gelecek dolayısıyla şehirlerini tamamen paylaşmak zorunda kalacakları yabancılar olarak görme eğilimi artmaya başlamıştır. Yaptığımız saha

Babüsellam Mülteci Kampı'nda su kuyusundan ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan mülteciler.

çalışmaları ve yayınlanmış kamuoyu araştırmalarına göre, bugün Türkiye halkının önemli bir kısmının daha fazla sığınmacı alınması konusunda ki görüşlerinin sığınmacılar aleyhine değişmekte olduğu görülmüştür.⁵ Bu eğilim kamuoyu yoklamalarının yapıldığı illere göre ve yine dönemsel olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin Suriye'de kimyasal silahların kullanıldığı Guta Katliamı'nda çok sayıda sivilin hayatını kaybetmesi, Türkiye kamuoyunda Suriyelilere yönelik tutumu etkilemiştir. Diğer yandan Türkiye'nin zarar gördüğü sosyal veya siyasi bir gelişme olduğunda ise sığınmacılara bakış olumsuz yönde değişmektedir.

Bunun yanında, var olan Suriyelilerin şehir dışında, kamplarda, yani yerel halktan ayrı konumlandırılmaları gerektiğini düşünenlerin oranı artmış ve Suriyeli sığınmacılar konusunda rüzgâr tersine esmeye

başlamıştır. Kalış süresi uzadıkça en küçük bir sıkıntı dahi kitlesel tepkilere kapı aralayabilmektedir.

Özellikle Hatay'da sığınmacılarla yaptığımız görüşmelerde Suriyelilerin kendileri de yerel halk ile aynı yerlerde yaşamının çözüm olabileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Osmanlı'nın dağılması akabinde 1938'e kadar Suriye yönetimi idaresinde kalan Hatay'ın nüfus yapısı ile Suriye'nin kuzeyindeki toplumsal yapının benzerliği ve iki bölge arasındaki akrabalık bağları, Suriye'de yaşayanları en başından itibaren Türkiye'nin de sorunu haline getirmiştir. Hatay'da da Suriye'deki gibi Sünni, Alevi ve Ermeni nüfus bir arada yaşamaktadır. Genellikle kendi aralarında, belli bölgelerde ve diğer gruplardan ayrı bir şekilde yaşamakta olan bu gruplar, şehir merkezlerinde karma bir yapı arz etmektedir. Dinî ve mezhepsel çeşitliliğe sahip

Suriyelileri geçici misafirler değil, zamanla yerleşik hale gelecek dolayısıyla şehirlerini tamamen paylaşmak zorunda kalacakları yabancılar olarak görme eğilimi artmaya başlamıştır.

Kilis'te daha önce metruk bir halde bulunan bu evde şimdi Suriyeliler yaşıyor.

**Hatay'ın
nüfus yapısı
ile Suriye'nin
kuzeyindeki
toplumsal
yapının benzerliği ve
iki bölge arasındaki
akrabalık bağları,
Suriye'de
yaşananları en
başından itibaren
Türkiye'nin de
sorunu haline
getirmiştir.**

olması bakımından özel bir durumda olan Hatay'da Sünni-Arap sığınmacılarla yerel halktan Alevi gruplar arasında birtakım gerginlikler doğabilmektedir. Bu durum Suriyeliler açısından savaşın bir an önce bitmesi ve ülkelerine geri dönme beklentisi oluşturmaktadır.

Nüfusun çoğunlukla Türk ve Kürtlerden oluştuğu Kilis'te ise yoğun mülteci akını sonrasında etnik denge değişmiştir. Merkez ilçe nüfusunun 88.000 olduğu Kilis'in misafir ettiği Suriyeli mülteci sayısının yerli nüfusunun üzerinde olduğu, dolayısıyla en iyi ihtimalle şehrin en az iki kat büyüdüğü ifade edilmektedir. Kilis halkının, savaştan sonra da bir kısmının yerleşik olarak kalacağına inandığı Arap sığınmacılar nedeniyle şehrin etnik ve kültürel yapısının değişeceği endişesi taşıdıkları gözlemlenmiştir.

Olumlu bir etki olarak zikredilebilecek husus ise sınıra yakın şehirlerde

iki halk arasında var olan etnik ortaklıklar ve aile bağlarının mültecilerin Türkiye'deki uyum sorununun büyük ölçüde önüne geçmekte olduğudur. Ayrıca, Türkmen toplumu Türkiye ve Suriye kültürleri arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Suriye'den göç eden Türkmenler özellikle çalışma hayatında Türkler ve Araplar arasında tercümanlık yaparak dil probleminin aşılmasında rol oynamaktadır.

Bunun yanı sıra, özellikle sınır şehirlerindeki halk, sığınmacıların gelişiyerek birlikte oluşan nüfus yoğunluğuna bağlı olarak sosyal alanlardan faydalanma konusuna dikkat çekmektedir. Örneğin daha önce kullanılmayan, metruk ve bakımsız halde bulunan eski yapılarda dahi Suriyeli ailelerin yaşadığı Kilis'te, sokak, cadde, park ve meydan gibi sosyal alanların da aynı oranda kalabalıklaştığı gözlemlenmiştir. Suriye plakalı araçların sayısındaki artış özellikle küçük ilçelerde hemen dikkatleri

Babüselam Mülteci Kampı

çekmektedir. Kimi sürücüler, Suriyeli sürücülerin Türkiye'deki trafik alışkanlıklarına yabancı olduklarını, Arapça belge ve plaka sahibi olmaları nedeniyle de denetimlerinin zor olduğunu ifade etmektedir.

Diğer yandan kamp dışında yaşayan Suriyeliler ekonomik koşullar nedeniyle bir daireyi birkaç aileyle paylaşabilmektedir. Böyle kalabalık evlerin bulunduğu mahallelerde yerel halk, Suriyeli komşunun hayat tarzından günlük alışkanlıklarına kadar pek çok unsuru, farklılıkları üzerinden değerlendirmekte, yabancı algısı ağır bastığı için ortak noktaları görmeye çalışmamaktadır. Günlük yaşamı daha fazla paylaşmak iki halkı birbirine yakınlaştırdığı gibi empati hissini zayıflatmakta, yerli halk sığınmacılardan kendi alışkanlıklarına daha hızlı adapte olmasını bekleyebilmektedir. Sığınmacı nüfusunun yoğun olduğu şehirlerde, bu yoğunluğun derecesine bağlı ve

bölgesel düzeyde yaşam kalitesine etkilerinin olduğu gözlemlenmiştir. Bu noktada halk, belediyeçilik hizmetlerine takviye sağlanması ve sosyal alanların geliştirilmesi taleplerini dillendirmektedir.

Kilis'te Suriyelilerin sığındığı metruk bir konut.

Ekonomik Etkiler

Sığınmacılarla ev sahibi toplum arasındaki ilişkileri etkileyen unsurlardan biri kuşkusuz ekonomidir. Türkiye devleti Suriyeli sığınmacıların misafir edilmesi noktasında büyük gayret sarf etmiş ve önemli miktarda harcama yapmıştır. Ayrıca sivil toplum kuruluşları da yaşanan trajedinin etkilerini azaltmak için çaba harcamaktadır. Yapılan bu yüklü harcamalar toplumun bazı kesimleri tarafından eleştiri konusu olmaktadır. Özellikle yoksul, ihtiyaç sahibi gruplara yapılması gereken yardımın Suriyelilere yapıldığı, Türkiye yoksulların ikinci plana itildiği görüşü öne çıkmaktadır. Bağımsız yardım kuruluşlarının kaynaklarını

yoğunluklu olarak Suriyeli sığınmacılara aktardığı ve Türkiye'deki yardıma muhtaç insanların ihmal edildiği algısı oluşturulmaktadır. Dolayısıyla sığınmacıların onlarla ilgilenen devlet ve sivil toplum kuruluşlarının bütçelerine yaptıkları etkinin yerli yoksul grupların aleyhine olduğu algısı abartılı bir şekilde işlenmekte ve bu durum halk arasındaki gerilimi beslemektedir.

Öte yandan, Suriyeli mültecilerin ekonomiye etkileri sadece devlet harcamalarıyla sınırlı kalmamaktadır. Nüfus artışına bağlı olarak taleplerin artması, özellikle sınırdaki şehirlerin ekonomisini çift yönlü etkilemek-

tedir. Bilhassa sınır bölgelerinde ev kiralarnın ve başta gıda olmak üzere günlük ihtiyaç malzemelerinin fiyatlarında artış olduğu gözlenmektedir. Kilis'te gerçekleştirdiğimiz saha araştırması sırasında Sanayi ve Ticaret Odası yetkilileri sınır bölgeleri ile Suriye ve diğer Arap ülkeleri arasındaki ticaretin de krizden olumsuz yönde etkilendiğini belirtmiştir.

Diğer yandan gerek yerel yetkililer gerekse esnaf, sınır bölgelerine mülteci akını ile birlikte giren sermayeden kaynaklanan ekonomik canlılığa da dikkat çekmektedir. Talep artışı, söz konusu illerdeki iç pazarı hareketlendirmiş, inşaat sektörü büyük ölçüde canlanmış, Suriyelilerin çalışma hayatına katılımıyla birlikte bölgede iş gücü artmıştır. Mültecilerin yasalara gereği yerli

ortaklar bularak kendi iş yerlerini açması hem rekabeti arttırmış hem de mülteciler ve yerli halk için iş imkânları oluşturmuştur. Rakamlarla örneklendirmek gerekirse; Gaziantep, Mersin ve Hatay gibi sınır şehirlerinde Suriyelilerin 2013'ün ilk yedi ayında 122, İstanbul ve Bursa'da ise 106 şirket açtıkları, Suriye'den Türkiye'ye giren toplam sermayenin 39 milyon TL civarında olduğu tahmin edilmektedir.⁶ Diğer yandan gerek Türk gerekse de Arap işverenler hem çalışanları hem de müşterileriyle aralarındaki dil engelini aşabilmek için tercümana ihtiyaç duymakta, bu da iki dil bilen elemanlara istihdamda avantaj sağlamaktadır.

İşverenler, konut sahipleri ve esnaf tarafından olumlu karşılanan bu hareketlilik, alt ekonomik grupları çetin bir rekabet ortamı içerisinde bıraktığı için eleştirilmektedir. Kilis'te görüştüğümüz bir sanayici, krizden önce vasıfsız işleri yaptıracak eleman bulmakta zorlandıklarını ancak Suriyelilerin gelmesiyle birlikte bu sıkıntının aşıldığını ifade etmiştir. Zanaat sahipleri ise mültecilerin aynı işi daha düşük ücretlere yapmaları nedeniyle tercih edildiklerini, dolayısıyla iş kaybı yaşadıklarını belirtmektedir. Mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerde vasıfsız iş gücünde yevmiyelerin düştüğü ifade edilmektedir. Mülteciler ucuz iş gücü olarak görülüp işveren tarafından yerli işçilere tercih edilmektedir. Yasal olarak oturma izni bulunan Suriyelilerin çalışma iznine başvurma hakkı olsa da bu, ne işveren ne de mülteciler tarafından iş bulmalarını zorlaştırdığı için tercih edilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de yabancıların çalışma izni alımıyla ilgili yasal prosedürde yer alan şartların zorluğu da önemli bir etkenidir. Çalışma Bakanlığı'nın rakamlarına göre 2014 başı itibarıyla 800'den az Suriyelinin çalışma izni bulunmakta, bu veri çalışma izni alımına itibar edilmediğini kanıtlamaktadır.

Gerek yerel yetkililer gerekse esnaf, sınır bölgelerine mülteci akını ile birlikte giren sermayeden kaynaklanan ekonomik canlılığa da dikkat çekmektedir. Zanaat sahipleri ise mültecilerin aynı işi daha düşük ücretlere yapmaları nedeniyle tercih edildiklerini, dolayısıyla iş kaybı yaşadıklarını belirtmektedir.

**Yabancı
olmaları, yerli
halktan farklı
olarak belirli iç
ve dış denetim
mekanizmalarının
dışında olmaları
gibi nedenlerle
sığınmacılar
kaçınılmaz
olarak yaşanan
asayiş
sorunlarının
birincil
şüphelisi olarak
görölmektedir.**

Güvenlik ve Asayiş

Suriyeli sığınmacıları ilgilendiren sınırlardan birini de asayiş konusu oluşturmaktadır. Bu alandaki endişe birkaç farklı boyut kazanmakta, hem sınır ötesindeki şiddetin içeriye ithal edilebileceği kaygısı hem de mültecilerin gelmesiyle oluşan nüfus yoğunluğu ve yabancı komşudan duyulan tedirginlik iç içe geçmektedir.

Suriye’de devam eden iç savaş, diğer komşu ülkeleri olduğu gibi Türkiye’yi de tehdit etmektedir. 11 Şubat 2013 tarihinde Cilvegözü Sınır Kapısı’nda meydana gelen iki büyük patlama ve 11 Mayıs 2013’te 50’den fazla kişinin öldüğü Reyhanlı’daki bomba yüklü aracın patlaması olayı, bölgede yaşayan yerel halkı ve Suriyelileri büyük ölçüde etkilemiş, halk arasında sığınmacılara karşı olumsuz tepkiler oluşmasına neden olmuştur. Bu tür olaylar sonrası insanların sokağa dökülmesi ve tepkinin kitleselleşmesi noktasında birtakım provokatör grupların etkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla öfke, bu saldırıları düzenleyen teröristler yerine sıradan sivil sığınmacılara yöneltilmiş ve intikam saldırıları yaşanmıştır.

Yaşadıkları savaş dehşetinin üzerine ikinci bir şoka neden olan bu olaylar sebebiyle çok sayıda Suriyeli sıcak çatışmalara rağmen ülkesine geri dönmüştür. Reyhanlı’da görüştüğümüz yetkililer, sığınmacıların korktukları için haftalarca evlerinden dışarıya çıkmadıklarını, özellikle sağlık sorunları olanların tedavi için hastaneye götürüldüğünü belirtmektedir. Bölge halkı, olayların meydana getirdiği gerilimin uzun süre devam ettiği, bugün dahi en ufak bir kıvılcımın provokasyona açık olduğu bilgisini vermektedir. 2014 yılı Ağustos ayı içerisinde Gaziantep’te yaşanan olaylar bunu doğrulamaktadır.

Suriyeli kiracının Türk ev sahibini öldürmesi olarak yansıtılan olayın arkasında çok farklı sebepler bulunmasına rağmen olayın provoke edilmesi sonucunda onlarca Suriyelinin evi ve dükkânı hedef alınmıştır.⁷

Farklı şehirlerde yerel halkın şikâyet ettiği konuların başında, yaşadıkları bölgelerde hırsızlık, kavga ve asayiş bozan irili ufaklı olayların sayısında artış olduğu kanısı gelmektedir. Yabancı olmaları, yerli halktan farklı olarak belirli iç ve dış denetim mekanizmalarının dışında olmaları gibi nedenlerle sığınmacılar kaçınılmaz olarak yaşanan asayiş sorunlarının birincil şüphelisi olarak görölmektedir. Resmî verilere göre ise Suriyelilerin Türkiye’de karıştığı suçlar genele oranla %2,5 civarındadır.⁸ Bu da sığınmacıların gelmesiyle birlikte ülkedeki suç oranında trajik bir artış yaşanmadığını göstermektedir.

Yaşanan tekil olayların medya tarafından büyütülerek ve genelleştirilerek aktarılması, olumsuz örneklerin ideolojik kaygılarla farklı gruplar tarafından siyaseten kullanılması Suriyelilere yönelik algıyı etkilemektedir. Diğer yandan, kuşkusuz Suriyeli mülteciler yaklaşık dört yıldır içinde bulundukları istikrarsız durum ve özellikle ekonomik koşulları nedeniyle bugün Türkiye’de bulunan en zayıf toplumsal grubu oluşturmaktadır. Kilis’te görüştüğümüz Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı Başkanı Sosyolog Dr. M. Ruhat Yaşar, hırsızlık, kaçakçılık ve kavga gibi sebeplerle adliyeye yansıyan vakaların sayısında artış yaşandığını ancak sorumluları kesin olarak bilinse dahi bu tür olayların kolaylıkla Suriyelilere mal edilebildiğini belirtmiştir. Yerel yetkililer ise bir anda oluşan nü-

Hatay'da henüz inşaat halindeki bir yapının girişine kiracı olarak yerleşmiş bir Suriyeli aile.

fus yoğunluğuna bağlı olarak asayiş vakalarında da artış yaşanmasının olağan olduğunu ifade etmektedir. Diğer yandan Suriyelilerin kimlik takibinin yapılamamasının da prosedürün işletilmesine engel olduğu belirtilmekte, bu noktada T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'nın tüm Türkiye'de mültecileri kayıt altına alarak denetimi kolaylaştıracak tanııtım kartı sistemini başlatması, yerel yetkililer tarafından olumlu karşılanmaktadır.

Kalıcı bir hukuki statüye sahip olmayan; barınma, eğitim, sağlık, beslenme gibi en temel yaşamsal hakları dahi güvence altında bulunmayan mülteciler, içinde bulundukları koşullar nedeniyle suça karışabilmekte veya herhangi bir sebeple meydana gelen bir şiddet ortamının mağduru olabilmektedir. Kalış süreleri uzadıkça beraberlerinde getirdikleri birikimleri tükenen sığınmacılar, zorunlu ihtiyaçları olan barınma, gıda ve güvenlik hususlarında kaygı yaşamaktadırlar. Urfa'da yerli ve Suriyeli hamallar arasındaki çatışmalarda olduğu gibi, kendi ekonomik kaynakları kısıtlı olan halk ile kirasını ödemedi hatta gıda bulmada zorlanan

sığınmacılar arasında, rekabet nedeniyle ortaya çıkan en küçük bir anlaşmazlık dahi ciddi bir asayiş sorununa dönüşebilmektedir.⁹ Özellikle etnik, dinî/mezhepsel veya ideolojik ayrışmaların daha belirgin olduğu şehirlerde küçük çaplı olayların büyük sosyal çatışmalara dönüşme riski sürmektedir. Ekim ayında yaşanan Kobani olayları, Suriye kaynaklı bir gelişmenin Türkiye'de iç kriz oluşturma potansiyelini göstermiştir.

Ayrıca, sokaklarda sayıları ve görünürlükleri oldukça artan dilenci sayısı da Suriyelilerle ilgili şikâyet konularının başını çekmektedir. Bunlar Suriye'den sınırı geçerek Türkiye'ye gelen, sınır şehirlerinde ve kamplarda kalmayı özellikle istemeyerek dilencilik yapmak üzere büyük şehirlere giden bir grup mülteçidir. Görüştüğümüz Suriyelilere bu konuyu sordumuzda dilencilik veya fuhuş yapanların Suriye'de de benzer işleri yaptıklarını ve Türkiye'de de para kazanmak için özellikle aynı yolu benimsediklerini belirtmişlerdir. Bu grupların olumsuz fiillerinin tüm Suriyeli sığınmacılara mal edilmesi diğer mültecilere yönelik tutumu da etkilemekte ve buradaki yaşamlarını zorlaştırmaktadır.

Kalış süreleri uzadıkça beraberlerinde getirdikleri birikimleri tükenen sığınmacılar, zorunlu ihtiyaçları olan barınma, gıda ve güvenlik hususlarında kaygı yaşamaktadır.

Lübnan'daki yardım malzemesi dağıtımına gelen Suriyeli mülteciler.

**Sığınmacıların
yaşam koşullarının
zorluğu ve yaygın
sağlık kontrollerinin
yapılamaması
bulaşıcı
hastalık riskini
arttırmaktadır.**

Sağlık Hizmetleri

Sınırı geçen Suriyelilerin bir bölümünün acil tıbbi bakıma ihtiyaç duyması, bölgedeki sağlık hizmetlerini de etkilemektedir. Çatışmalarda yaralanmış ve Türkiye sınırına ulaşmış Suriyelilerin uluslararası hukukun gereği olarak sınır şehirlerinde bulunan hastanelerde tedavi görmesine imkân tanınmaktadır. Diğer yandan Türkiye'nin Suriyeli mültecilere özel uyguladığı "geçici koruma" politikası, sağlık hizmetlerinin Suriyelileri de kapsayacak şekilde genişletilmesini içermektedir. Dolayısıyla sınır ötesinden gelen yaralıları ek olarak mültecilerin de hizmet almak için gittiği hastanelerde yoğunluklar meydana gelmektedir.

Suriye'de yaşanan çatışmalarda ağır yaralanan ve kanlar içinde, uzuvları kopmuş bir halde Türkiye tarafına getirilen hastaların sınır şehirlerdeki

acil servislerde yoğunluğa neden olmasının hizmet alımını geciktirdiği algısı yerel halk arasında huzursuzluğa sebep olmaktadır. Özellikle kalp, şeker, kanser ve benzeri kronik hastalıklardan muzdarip olan hastaların tedavilerinde acil yaralıların yoğunluğuna bağlı olarak yaşanan gecikmeler tepkiye yol açabilmektedir.

Yerel kaynaklar yoğunluğun yatan hasta kısmında değil, polikliniklerde görüldüğünü tespit etmektedir. Diğer yandan sığınmacıların yaşam koşullarının zorluğu ve yaygın sağlık kontrollerinin olmamasının bulaşıcı hastalıklara yol açabileceği endişesi de dile getirilen sıkıntılar arasındadır.¹⁰ Türkiye içerisindeki kamplarda hijyen ve sağlık standartları denetlenebilmektedir ancak kamp dışında yaşayan sığınmacılar bu denetimin dışında kalmaktadır. Ayrıca

su sıkıntısı nedeniyle Suriye’de veya Suriye’nin Türkiye sınırı yakınlarına kurulmuş olan kamplarda görülebilecek herhangi bir bulaşıcı hastalığın doğal yollarla ithal edilebilme riski bulunmaktadır.

Suriye’den getirilen hasta ve yaralıların hastanelerde oluşturduğu görüntü, psikolojik olarak yerli halk üzerinde tedirginliğe sebep olabilmektedir. İnsanlar kendilerini savaşın içerisindeymiş gibi hissetmekte ve bundan rahatsızlık duymaktadır. Kilis’te yaptığımız görüşmelerde bölge halkı sürekli ambulans sirenleri duyduklarını ve bu durumun psikolojik olarak kendilerini etkilediğini belirtmiştir.

Suriye’de devam eden şiddetin iki tarafı da etkilediği bir gerçektir. Bu nedenle yerel halk Suriyeli hasta ve

yaralıları kendi tedavilerinin aksamasının sorumlusu olarak görebilmektedir. Ancak sağlık alanıyla ilgili temel sorun, hizmet alımındaki aksamalar değil, sığınmacıların bu aksamaların sorumlusuymuş gibi yansıtılmasıdır. Yetkililer Türkiye’deki sağlık altyapısının Suriyeli hasta ve yaralılarından kaynaklanan yoğunluğu kaldıracak güçte olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, yoğunluğun önüne geçebilmek için Türkiye hastanelerinde ilk müdahaleleri yapılan Suriyeliler sınır şehirlerinde sivil toplum kuruluşları tarafından kurulan bakım evlerine götürülerek tedavilerine buralarda devam edilmektedir. Sığınmacıların yoğun olduğu bölgelerde bu tür bakım evlerinin sayılarının artırılması ve sağlık kuruluşlarına personel ve ekipman takviyesinin sağlanması ile sıkıntıların önlenmesi mümkündür.

Suriye’den getirilen hasta ve yaralıların hastanelerde oluşturduğu görüntü, psikolojik olarak yerli halk üzerinde tedirginliğe sebep olabilmektedir.

Eğitim Sorunu

Türkiye'deki kamplarda Suriyeli mülteci çocuklar için eğitim imkânları da sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunun için Suriyeli mülteciler arasında bulunan başta eğitimciler olmak üzere kamplarda kalan kişilerce Suriyeli çocuklara kamp içinde kurulan okullarda Suriye'deki eğitim müfredatına uygun Arapça eğitim verilmektedir. Kamp dışında yaşayan Suriyeli çocuklar da eğitim için kamplardaki bu okullara gidebilmektedir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği mülteci kampları dışında, ikamet izinleri olan okul çağındaki Suriyeli çocukların devlet okullarına kayıt yaptırabileceğini, ikamet izni olmayanların ise misafir statüsünde, resmî kayıtları olmadan okullara devam edebileceklerini veya bazı bölgelerde yerel makamlar veya STK'lar tarafından desteklenen gönüllü Suriyeli öğretmenlerin çalıştığı

gayriresmî okullara gidebileceklerini belirtmektedir.¹¹

Bizzat Suriyeliler veya çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş olan özel eğitim kurumları da bulunmaktadır. Ancak özel kurumlar öğrencilerden ücret talep edebilmekte, dolayısıyla maddi olanakları kısıtlı olan sığınmacılar için bu okullar bir alternatif olamamaktadır. Diğer yandan gerek kamp içinde gerekse kamp dışında sığınmacılar için kurulan okullarda içerik ve eğitim kalitesine dair endişeler bulunmakta, bu tür kurumların merkezî denetime tabi tutulması ve belirli bir standarda kavuşturulması önem arz etmektedir. Üniversite seviyesindeki öğrencilerin ise ikamet iznine sahip olmaları ve gerekli evrakları temin etmeleri durumunda, devlet üniversitelerine kayıt yaptırılmalarının mümkün olduğu belirtilmektedir.

Sığınmacılar için kurulan okullarda içerik ve eğitim kalitesine dair endişeler bulunmakta, bu tür kurumların merkezî denetime tabi tutulması ve belirli bir standarda kavuşturulması önem arz etmektedir.

Babüselam Mülteci Kampı'nda kurulan çadır okul.

Bazı illerde okul çağındaki Suriyeli çocukların Türkiyeli yaşlılarıyla Türk okullarında okudukları gözlemlenmektedir. Ancak prosedürün ve yaşam koşullarının zorluğu ve dil problemi nedeniyle şehirlerde ikamet eden mülteci çocukların yalnızca %10'u eğitimlerini sürdürebilme imkânına sahiptir.¹² Dolayısıyla şu ana kadar Suriyeli çocukların oluşturduğu bir öğrenci yığılması ve bu yığılmaya bağlı olarak eğitim sisteminde herhangi bir aksaklık gözlenmemiştir. Kamp dışında yaşayan mülteciler için ne yazık ki yeterli eğitim imkânı bulunmamakta, bu konuda özellikle devlet kontrolünde bir çözüm geliştirilmesi beklenmektedir.

Mülteci krizinin başlarında Suriyelilerin misafirlüklerinin kısa olacağına düşünülmesi nedeniyle mültecilere yönelik Türkçe eğitime önem verilmemiş, hatta dil eğitiminin ülkelerindeki savaş bittiğinde geri dönmesi beklenen mültecileri

kalıcı hale getireceğinden endişe edilmiştir.¹³ Ancak krizin dördüncü yılına gelindiği ve Suriyelilerin Türkiye'deki misafirlüklerinin bir süre daha uzayacağının öngörüldüğü günümüz şartlarında, mülteciler ve yerli halk arasındaki iletişimin merkezinde bulunan dil probleminin ve uyum sorunlarının aşılmasında özellikle genç neslin Türkçe öğrenmesi önem arz etmektedir.

Yaklaşık dört yıldır mülteci durumunda bulunan okul çağındaki Suriyeli çocuklar ve gençlerin büyük çoğunluğu eğitim hayatına devam edememekte, bu durumun gelecekte birtakım sorunlara yol açabileceğinden endişe edilmektedir. Eğitimleri uzun süredir kesintiye uğrayan ve mevcut koşulların devam etmesi halinde eğitimlerini sürdüremeyecek olan genç bir sosyal grubun varlığı, Türkiye'nin gerek sosyokültürel yapısı gerekse toplumsal huzur ve asayışı açısından risk oluşturabilecektir.

Suriyeli çocukların oluşturduğu bir öğrenci yığılması ve bu yığılmaya bağlı olarak eğitim sisteminde herhangi bir aksaklık gözlenmemiştir.

Savaş mağduru dul kadınların veya yetim genç kızların sahipsiz durumda bulunmaları, onları istismara açık hale getirmektedir.

Sığınmacı Kadınlar

Türkiye'nin Suriye'ye sınır komşusu olan kentlerindeki kadınların Suriyeli kadınları aileleri ve sosyokültürel yapıları açısından tehdit olarak gördükleri, şehirlerinde ikinci evliliklerin çoğalmasından büyük rahatsızlık duydukları tespit edilmiştir. Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde görüştüğümüz bir yerel gazeteci ikinci evliliklerin yöre halkına yabancı olmadığını belirtmiştir. Ancak daha önce varlıklı erkeklerin teşebbüs ettiği ikinci evliliklerin Suriyelilerin gelişleriyle birlikte kolaylaştığı, bu durumun ailelerin parçalanmasıyla sonuçlanacak olaylara neden olduğu kaydedilmektedir. Bu tür örnekler sayıca az olmasına rağmen fıslıtı gazetesi marifetiyle özellikle kadınlar arasında yayılmakta ve sığınmacı kadınlar hedef haline gelmektedir.

Savaş mağduru dul kadınların veya yetim genç kızların sahipsiz durumda bulunmaları, onları istismara açık hale getirmektedir. Birçok sosyal ve ekonomik sorunla boğuşmakta olan Suriyeli kadınlar için evlilik bir kurtuluş olarak görülebilmekte, bazı aileler de genç kızlarını Türkiye'de evlendirme yolunu tercih edebilmektedir. Ancak saha çalışmalarımız sırasında bu durumun da genele mal edilemeyeceği gözlemlenmiştir. Hatay'da ziyaret ettiğimiz bir çok mülteci aile, kızlarının Türkiye'de evlenmesini istemediklerini, savaş biter bitmez Suriye'ye dönüp çocuklarının eğitimlerine devam etmesini ve hayatlarının geri kalanını kendi ülkelerinde geçirmelerini istediklerini ifade etmiştir. Diğer yandan Kilis'te görüştüğümüz dul bir

Suriyeli kadın, bir yardım kuruluşu tarafından verilen alışveriş kartını tutuyor.

mülteci kadın, kızının burada evlenmesini istemekle birlikte ikinci evlilik veya resmî kayıt altına alınmamış imam nikâhlı evliliğe karşı olduğunu belirtmiştir.

Kilis Ortak Akıl Topluluğu'nun hazırladığı Eylül 2013 tarihli rapora göre bu tür resmî olmayan evliliklerde; evlenip bırakılma, ikinci eş olarak yaşama, resmî nikâhlı eşin saldırısına uğrama gibi suistimaller görülmektedir. Suriyeli kadınlar içinde bulundukları şartlar nedeniyle daha az talepkâr olduklarından bekâr erkekler tarafından da tercih edilmektedirler. Kolay ve denetimsiz evlilik yapma imkânının oluşması nedeniyle Türk kadınlarının sosyal haksızlığa uğramasından endişe duyulmaktadır.¹⁴

Bilindiği gibi Suriye'deki savaşın yol açtığı sosyal çöküşten en fazla zarar gören grubu oluşturan kadınlar ve çocuklar, Türkiye'ye gelerek zor

şartlar altında yaşamak durumunda kalmıştır. Gelişleri, Türkiye'nin toplumsal yapısı içinde bulunan ancak yaygın olmayan bazı uygulamaların açığa çıkmasına da neden olmuştur. Bu durum, Suriyeli kadınların değil, Türkiye halkının çözmesi gereken bir istismar alanıdır. Bu noktada Türkiye'deki devlet kurumlarının ve kadın dernekleri gibi ilgili sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli ailelerle irtibatı güçlendirmeleri gerekmektedir. Suriyeli ailelerin maddi ve manevi olarak desteklenmeleri ve misafir oldukları ülkenin sosyal ve hukuki yapısı hakkında bilinçlendirilmeleri önem arz etmektedir. Türkiye toplumundan daha geleneksel ve muhafazakâr olan Suriye halkının ve kadınlarının içine düştükleri bu zorlu durumdan ötürü mutsuz oldukları gerçeğinden hareketle, Türkiye'deki suistimal kaynaklarının kurutulmasına çalışılmalıdır.

Suriye'deki savaşın yol açtığı sosyal çöküşten en fazla zarar gören grubu oluşturan kadınlar ve çocuklar, Türkiye'ye gelerek zor şartlar altında yaşamak durumunda kalmıştır.

ÜRDÜN

Suriye'deki iç savaş Ürdün'ü de siyasi, ekonomik ve insani açıdan etkilemektedir. BM'nin açıkladığı son rakamlara göre Ürdün'de 613.252¹⁵ Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır ancak yerel verilere göre gerçek rakamın bunun çok üstünde olduğu tahmin edilmektedir. Ürdün'deki Suriyeli-lerin %20'si kamplarda %80'i ise ülkenin kuzeyindeki kırsal bölgelerde yaşamaktadır.¹⁶

Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak Türkiye gibi açık kapı politikası uygulamakta olan Ürdün, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmadığı için, Suriyeliler dâhil tüm mültecilere Yabancı Kanunu (*Alien Law*) çerçevesinde muamele edilmektedir. Türkiye'den farklı olarak Ürdün'de sığınmacıların durumlarını belirleme ve sığınma taleplerini yönetmek-

ten BMMYK sorumludur. Ancak BMMYK tarafından statüsü onaylanmış mülteciler dahi Ürdün yasaları önünde belirli bir statüye sahip değildir ve çalışma hakkından veya geçici bile olsa oturma hakkından mahrumdur.¹⁷

İki halk arasındaki tarihsel, sosyal ve kültürel ortaklıklar, duygudaşlık zemininin temin edilmesini ve halen korunabilmesini sağlamışsa da mülteci akınının yoğunluğu ve sürenin uzaması çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Geçen yıl yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre Ürdünlülerin %76'sı daha fazla mülteci alınmaması gerektiğini düşünmektedir. Bir önceki yıla göre¹⁸ (%64) artış gösteren bu oran, Suriyelilerle Ürdünlüler arasında potansiyel bir çatışma zemininin bulunduğu izlenimini vermektedir.

Mülteciler Ürdün yasaları önünde belirli bir statüye sahip değildir ve çalışma hakkından veya geçici bile olsa oturma haklarından mahrumdur.

Kimlik Sorunu

Ürdün'ün en belirgin sosyolojik özelliği nüfusunun büyük çoğunluğunu göçmenlerin oluşturmasıdır. Yaklaşık 7 milyon nüfusu bulunan Ürdün, 3 milyonu aşkın Filistinli, ABD işgalinden sonra gelen 200.000 Iraklı ve yerel kaynaklara göre 1 milyonun üzerinde Suriyeli sığınmacıyı barındırmaktadır. İç savaş öncesinde akrabalık ilişkileri, evlilikler, çalışma gibi sebeplerle Ürdün'de 700.000 Suriye asıllının yaşadığı tahmin edilmektedir.¹⁹

Suriye'den Ürdün'e ilk kitlesel göç 1980'lerde Hama Katliamı sonrasında gerçekleşmiştir. Mülteciler nedeniyle ani ve hızlı demografik dönüşümler geçiren Ürdün'de, her mülteci akını sonrası Ürdünlülük kimliği üzerine tartışmalar alev-

lenmektedir. Ortadoğu'nun kaynakları sınırlı ama en güvenli ülkesi konumunda olan Ürdün, komşu ülkelerden çok fazla göç almakta ve bu göçler işgal ve çatışmaların uzun süreli olması sebebiyle mültecilerin ülkeye yerleşmesiyle sonuçlanmaktadır.

Gerçek Ürdünlülerin azınlık durumuna düşmesi, mültecilerin ticari kabiliyetleri nedeniyle ülkenin sosyal ve ekonomi çevrelerinde yer edinmeleri gibi etkenler ulusal kimliğe dair kaygıları pekiştirmekte, bu da mültecilere yönelik gerek resmî gerekse toplumsal bakışı şekillendirmektedir. Ürdün rejiminin Suriye'den gelen Filistinlileri mülteci olarak ülkeye kabul etmemesi de bu bağlamda değerlendirilebilir.²⁰

**Suriye'den Ürdün'e
ilk kitlesel göç
1980'lerde
Hama Katliamı
sonrasında
gerçekleşmiştir.**

Bugün Ürdün'de
Suriyeli göçmen
meselesinin
güvenlik krizine
dönüşmesinden
endişe
edilmektedir.

Güvenlik Endişesi

Krizin başlarında Suriyeli sığınmacıları “misafir” olarak tanımlayan Ürdün rejimi, mülteci akınının devam ettiği ilk altı ay sonrasında “mülteci” kavramını kullanmaya ve Suriye meselesini ulusal güvenlik perspektifinden değerlendirmeye başlamıştır.²¹ Yaptığımız görüşmelerde Ürdünlü sivil toplum temsilcileri zaman içerisinde sığınmacılara yönelik algı değişiminin medyada yer alan haberlere de yansımalarını belirtmişlerdir.

Bugün Ürdün'de Suriyeli göçmen meselesinin güvenlik krizine dönüşmesinden endişe edilmektedir. Zira zaman zaman Ürdün tarafına da bombalar düşmekte, Suriye'de yaşanan çatışmalardan özellikle sınıra yakın bölgelerdeki halk maddi ve manevi olarak etkilenmektedir. Suriye'den silahlı grupların, rejime bağlı istihbarat ajanlarının ve kaçakçıların da ülkeye girebileceği

tehdidi üzerinde durulmakta, özellikle insan ticaretinin engellenmesi gerekçesiyle mülteci kamplarının denetimi noktasında önlemler artırılmaktadır.

Ancak kamplardaki sıkı denetim uygulamaları farklı bir güvenlik sorununa yol açmaktadır: Mültecilerin kamp dışına çıkışlarının yasak olması ve başka birtakım kısıtlamaların bulunması, mültecilerde bir nevi toplama kampı hissi yaratmakta, bu da kamp içerisinde huzursuzluklara ve mültecilerle güvenlik görevlileri arasında çatışmalara sebep olmaktadır.

Güvenlik konusunun diğer bir boyutunu ise ülkedeki suç oranları oluşturmaktadır. Ürdün'de Suriyelilerin gelişiyi birlikte suç oranlarında ciddi bir değişiklik olmamakla birlikte, ülkenin Suriye sınırına yakın kuzey bölgelerinde asayiş olaylarından kısmi bir artış gözlenmektedir.

Ekonomiye Yansımaları

Diğer ülkelere benzer bir şekilde Ürdün'de de mülteci krizinin ekonomik boyutları Suriyelilere yönelik tutumda belirleyici rol oynamaktadır. Ülkede bulunan Suriyeli sığınmacılar; sanayi üretimi zayıf, su ve petrol gibi doğal kaynaklara sahip olmayan ve topraklarının %80'i çöl olan Ürdün ekonomisi üzerinde

ciddi bir yük oluşturmaktadır. Mülteci krizinin ülke ekonomisine etkileri arasında savaş nedeniyle Suriye ile ikili ticari faaliyetlerin zarar görmesi, Ürdün'ün zaten sınırlı olan su kaynaklarıyla birlikte eğitim, sağlık vb. sosyal hizmetlerin büyük bir mülteci nüfusuyla paylaşılması, işsizlik sorunu, konut fiyatlarındaki artış sayılabilir.

Lübnan'da Suriyeli bir mülteci ailenin çocukları.

Dünyanın en fazla
su sıkıntısı çeken
dördüncü ülkesi
olan Ürdün'ün
mültecilerle birlikte
artan nüfusuna
oranla su
kaynaklarının
yetersizliği
hem yetkililer hem
de halkta endişeye
sebeptir.

Konuyla ilgili yaptığımız görüşmelerde Suriyelilerin gelişle birlikte okul ve hastanelerde ciddi bir yoğunluk olduğu, bunun da mali yüke ve hizmet kalitesinin düşmesine neden olduğu ifade edilmiştir. Diğer yandan Ürdünlüler tarafından en fazla dikkat çekilen husus su sorunudur. Dünyanın en fazla su sıkıntısı çeken dördüncü ülkesi olan Ürdün'ün mültecilerle birlikte artan nüfusuna oranla su kaynaklarının yetersizliği hem yetkililer hem de halkta endişeye sebep olmaktadır. Suriyelilerin kendi ülkelerinde bu açıdan kaynak sıkıntısı çekmedikleri için su kullanma alışkanlıklarının farklı olması Ürdünlüler tarafından eleştiri konusu yapılabilmektedir.

Ürdün yasalarına göre sadece Ürdün vatandaşı olanlar ülkede yasal olarak çalışma hakkına sahip bulunmakta, oturma izni ve geçerli pasaportu olanlar ise Çalışma Bakanlığı'nın izniyle çalışabilmektedir. Ancak bakanlık sadece belirli iş kolları için yabancılara çalışma izni vermektedir, buna karşın yasa dışı çalışırken yakalanan mültecilere Ürdün'de bir daha çalışmayacaklarına dair bir belge imzalatılmaktadır.²²

Çoğunluğu Deraa ve Humus'tan gelen Suriyelilerin bir bölümü zanaatkarlardan oluşmakta, teknik beceri açısından Ürdünlülerden daha iyi durumda oldukları için yerli halkla aralarında rekabet ortamı doğmaktadır. Suriyeli mülteciler uluslararası yardım organizasyonlarından kısmen yararlınsalar da içinde bulundukları koşullar nedeniyle daha düşük ücretle çalışmayı kabul etmekte ve olumsuz koşullara rağmen işlerini kaybetmemek için Ürdünlülerden daha gayretli çalışabilmektedirler. Bu durum Ürdünlüler açısından iş imkânlarının azalması anlamına gelmekte, mağdur edildiklerini düşündükleri bir rekabet ortamı oluşturmaktadır. Diğer yandan, ortaya çıkan tablo da, ucuz iş gücü ve nüfus artışının

getirdiği talep artışı, Ürdün esnafını memnun etmektedir.

İşsizlik sorunundan şikâyet edilmesine rağmen Ürdün piyasalarında Suriyelilerden kaynaklanan bir hareketlilik de söz konusudur. Görüştüğümüz Ürdünlü bir sivil toplum kuruluşu yetkilisi, mültecilerin önemli bir kısmının Ürdün'de kendi işlerini kurduğunu, çok sayıda yeni şirket açıldığını, böylece ülkeye sıcak para akışının da olduğunu belirtmiştir. Boş konutların dolması, Ürdünlülerin tercih etmediği iş kollarında istihdam sağlanabilmesi, zanaat sahibi iş gücünün gelişmesi de mülteci hareketinin diğer olumlu etkilerindendir. Ayrıca bugüne kadar Ürdün'e gelen mülteci gruplarının yaptığı gibi, Suriyelilerin de ülkenin ekonomik ve sosyal doku-sunda kendi izlerini bırakacağı, uzun vadede olumlu katkılar sağlayacağı görüşü de dile getirilmektedir.

Diğer yandan Ürdün hükümetinin mülteci krizinden dış yardımlar yoluyla ekonomik anlamda fayda sağladığı da ifade edilmektedir. Ülkedeki sivil toplum yetkilileri, alınan yardımların doğru yönetilmediği eleştirisini getirmekle birlikte, hükümetin Suriyeliler için gelen yardımların bir kısmını Ürdünlüler için kullandığını, bunun da ülke için olumlu bir katkı olduğunu belirtmektedir. Ürdün'de görüştüğümüz bir sivil toplum kuruluşu temsilcisi, devletin dışarıdan gelen yardımların yaklaşık %30'unu kendisi için ayırdığını kaydetmiştir.

Ayrıca mültecilerin ihtiyaçları yerel imkânlar kullanılarak giderilmekte bu da alım-satım hareketlendirmektedir. Ürdün'e giren yüksek miktarda yardım parasının yarattığı ekonomik katkıdan yerel halk ve firmalar kazanç sağlamakta, BMMYK, sivil toplum kuruluşları ve kamp faaliyetlerinin yürütülmesi için iş gücüne ihtiyaç duyulmakta ve buralarda yerel halk istihdam edilmektedir.²³

Diğer Problemler

Mülteciler iş imkânlarından yararlanabilmek için özellikle başkent Amman'ı tercih etmektedirler. Amman daha önceki mülteci gruplara olduğu gibi Suriyelilere de entegrasyonu kolaylaştıran imkânlar sunmaktadır. Kırsal kesimlerde ise mültecilerin yerli halka entegre olabilmesi için akrabalık bağları önemli rol oynamaktadır.

Daha önceki göç tecrübeleri Ürdünlüleri Suriyelilerin de kalıcı olacağı yönünde endişelendirmektedir. Kamp dışındaki Suriyelilerin çoğunluğu Ürdün'ün yoksul bölgelerinde yaşamaktadır. Ekonomik durumları iyi olmayan Ürdünlüler gelen yardımları sadece Suriyelilerin almasından rahatsızlık duymaktadır. Yaptığımız görüşmelerde diğer ülkelerde

görülen kimi sosyal problemlerin iki toplum arasındaki dil, din, ırk ve kültür ortaklıklarına rağmen burada da söz konusu olduğu ifade edilmiştir.

Öte yandan görüşmelerimizden elde ettiğimiz izlenime göre; Ürdünlüler ve Suriyeliler arasında ciddi bir sorun bulunmamaktadır. Ürdün için mülteci krizi bağlamında en büyük endişe dış yardımların sürekliliği konusunda yaşanmaktadır. Suriye'deki iç savaşın uzamasının bağışçı ülke ve organizasyonları da zorlayacağı düşünülmekte, yardımların kesilmesi veya azalması durumunda ise kendi halkı için dahi dış desteğe ihtiyaç duyan Ürdün'ün, mültecilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi mümkün görünmemektedir.

LÜBNAN

BM verilerine göre 1.185.275²⁴ Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Lübnan'da resmî olmayan rakamın 1.800.000 civarında olduğu tahmin edilmekte, iç savaş öncesinde gelenlerle birlikte oransal olarak Lübnan nüfusunun dörtte birini Suriyelilerin oluşturduğu kaydedilmektedir. Maddi anlamda Lübnan için başa çıkılması imkânsız bir yük anlamına gelen Suriyeli mültecilerin durumu, ülkenin kendine has kırıl-

gan siyasi yapısı ve çeşitli grupların Suriye içerisindeki savaşa doğru dan müdahil olması gibi nedenlerle Lübnan'da diğer ülkelerden daha da karmaşık hale gelmektedir.

Lübnan'ı göç sorunuyla yüz yüze olan diğer ülkelerden farklı kılan özelliklerinden biri de iç siyaset ortamının mezhepsel dengelere dayanıyor olmasıdır. Büyük çoğunluğu Sünnilerden oluşan Suriyeli mülteciler, bu ülkedeki mevcut gruplar

arasındaki sayısal dengeyi değiştirmekte ve gerilimi arttırmaktadır. Suriye'deki çatışmalarla birlikte Lübnan'da da güvenlik sorununun arttığı bilinmektedir. Görüştüğümüz bir sivil toplum kuruluşu yetkilisi Hizbullah'ın Suriye'deki savaşa askerî anlamda rejimden yana müdahil olmasının etkisinin Lübnan'da açıkça hissedildiğini kaydetmektedir. Her üç Şii aileden birinin oğlunun Suriye'de savaştığını belirten yetkili, bazı sığınmacılarla birlikte Suriyelilere yönelik yardım faaliyetlerinde aktif rol alan kişilerin de zaman zaman hedef haline geldiğini ifade etmiştir.

Suriye iç savaşından önce de iki ülke arasındaki ilişkilerin iyi olmadığı bilinmektedir. Lübnan iç savaşına müdahil olan Suriye, yaklaşık 30 yıl süreyle askerî birliklerini ülkede konuşlandırmıştır. Bu tecrübe Lübnanlıların Suriyelilere bakışını etkilemektedir. Suriyelilerin yaşadığı acılara duyarlı önemli bir kesimin de bulunduğu ülkede, sığınmacıların gelişinin bazı Lübnanlılar tarafından tarihsel geçmişe atıfla "2005'te askerleri gitmişti, şimdi kendileri geldi" şeklinde yorumlandığı yaptığımız görüşmelerde ifade edilmiştir.

Büyük çoğunluğu Sünnilerden oluşan Suriyeli mülteciler, bu ülkedeki mevcut gruplar arasındaki sayısal dengeyi değiştirmekte ve gerilimi arttırmaktadır.

İHH, Lübnan'daki Suriyeli mültecilere de acil yardım desteğinde bulunuyor.

Suriyeli Mültecilerin Durumu

Yoğun bombardımanların yaşandığı Hama, Humus, Lazkiye ve Şam kırsalından Lübnan'a gelen Suriyeliler büyük oranda Sünni Araplardan, az sayıda da Filistinli, Arap Alevi, Hristiyan ve Dürzi'den oluşmaktadır. Lübnan hükümeti krizin başından itibaren yasal veya yasa dışı şekilde ülkeye giren Suriyelilere karşı açık kapı politikası uygulamaktadır. Ancak Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Konvansiyonu ve buna bağlı 1967 Protokolü'ne taraf olmayan Lübnan'daki Suriyelilere resmî olarak

mülteci veya sığınmacı statüsü tanınmamaktadır. Adli vakalar haricinde sınır dışı etmeme ilkesini benimseyen Lübnan yönetimi, Suriyelileri zorla ülkeden çıkarma yoluna gitmemiştir.²⁵

Ülkeye yasal veya yasa dışı yollarla gelen Suriyeliler, daha önce Lübnan'la ilişkileri olmuşsa bildikleri bölgeye; yoksa Lübnan'a kendilerinden önce gelmiş olan akrabalarının veya tanıdıklarının göç ettiği bölgelere yerleşmektedir. Diğer yandan kira ödeyemeyecek durumdaki

sığınmacılar için de derme çatma küçük çadır kamplar bulunmaktadır. Filistinli mültecilerin kaldığı çok sayıda kampın bulunduğu Lübnan, geçmişteki tecrübesinden dolayı Suriyeliler için resmî kamp kurmaya yanaşmamış, dolayısıyla barınma probleminin çözümü mültecilerin ve yerli halkın omuzlarına bırakılmıştır. Son olarak Lübnan İçişleri Bakanlığı'ndan 2014 Eylül ayında yapılan açıklamada, Suriyeliler için mülteci kampı kurulacağı ifade edilmiştir. Ülkede mülteci kampları kurulmasına Filistinliler örneğinde olduğu gibi geçici misafirliğin kalıcı hale gelmesi endişesinden dolayı karşı çıkılmış ve kamp kurulması kararının ülkedeki tüm politik aktörler tarafından onaylanmadığı belirtilmiştir.²⁶

Suriye'ye göre yaşamın daha pahalı olduğu Lübnan'da sığınmacılar için en büyük sorun barınmadır. Kiraların görece daha uygun olduğu yerlerin Hizbullah'ın kontrolündeki bölgeler olduğu ve sığınmacıların da ucuz olduğu için bu bölgeleri tercih ettiği belirtilmektedir. Ancak sığınmacıların çoğunluğunun Sünni olması ciddi bir gerilim kaynağıdır. Bunun yanında Beyrut'a doğru gelindikçe Suriyelilere yönelik yaklaşımın daha da kötüleştiği, öte yandan Trablus gibi Sünni Arapların ağırlıklı yaşadığı bölgelerde ise mültecilerin durumunun daha iyi olduğu söylenebilir. Güvenlik endişesiyle bazı bölgelerde Suriyelilerin akşam yediden sonra dışarı çıkmaları yerel yönetimler tarafından kısıtlanabilmektedir.

**Lübnan,
geçmişteki
tecrübesinden dolayı
Suriyeliler için resmî
kamp kurmaya
yanaşmamış,
dolayısıyla barınma
probleminin çözümü
mültecilerin ve
yerli halkın omuzlarına
bırakılmıştır.**

Lübnanlıların Sığınmacılara Karşı Tutumu

Suriye'den sığınmacı akınının başladığı ilk günlerde Lübnanlıların mağdurlara karşı oldukça misafirperver bir tutum sergiledikleri, diğer ülkelerde olduğu gibi burada da sığınmacıların ihtiyaçları için kendi imkânlarını seferber ettikleri açıktır. Ancak savaşın uzaması ve buna bağlı olarak göçün yoğunlaşması ile

Lübnan'da farklı toplumsal gruplar arasında tansiyonun yükseldiği gözlenmektedir. Sosyal ve siyasi aktörler, gruplar arasındaki kutuplaşmanın artması ve tekrar bir iç savaş çıkma olasılığından duyulan endişeye işaret etmektedir.

Bazı şehirlerde nüfusun iki katına çıktığı, nüfus artışının eğitim ve

Mülteci kamplarında kış

sağlık gibi sosyal hizmetler üzerinde büyük bir yük oluşturduğu belirtilmektedir. Nüfus artışı demografik endişeleri de beraberinde getirmektedir. Sünni Arapların nüfus çoğunluğunu oluşturması diğer din ve mezhep gruplarını rahatsız edebilmektedir.

Kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte çalışma hayatına daha fazla katılmaya başlayan Suriyelilerle ilgili Lübnanlıların birincil şikâyeti düşük ücret karşılığında çalışmaya gönüllü olmalarıdır. Suriyelilerin savaştan önce de Lübnanlılar tarafından kaliteli ve ucuz iş gücü olarak görüldü-

ğü, gördüğümüz bir sivil toplum yetkilisi tarafından dile getirilmiştir.

Ürdün'de olduğu gibi Lübnan'da da göç temel ve yerleşik bir sorun haline gelmiş bulunmaktadır. İki ülkede de göçmenler nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmakta ve bu durum kimlik, aidiyet, sosyal dengeler vb. alanlarda birtakım tartışmalar doğurmaktadır. Mülteci krizi, Lübnan'da ekonomik kayıp, yüksek işsizlik, olumsuz büyüme ve yerel sosyal gruplar arasında anlaşmazlıklara neden olmakta; ülkenin sosyal ve siyasi alanlarında hissedilir bir gerilim meydana getirmektedir.

Suriyelilerle ilgili Lübnanlıların birincil şikâyeti düşük ücret karşılığında çalışmaya gönüllü olmalarıdır.

Göçün Ekonomiye Etkileri

Lübnan ekonomisi siyasi istikrarsızlık, güvenlik olayları ve Suriye krizinin bölgeye etkilerini büyük ölçüde hissetmektedir. Ülkede sayıları gittikçe artan Suriyeli sığınmacılarla ilgili en önemli endişelerden biri mülteci varlığının işçi piyasası ve altyapıya etkileridir.²⁷ BM Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCWA)'nın verilerine göre Lübnan'da 2010 yı-

lında %8,1 olan işsizlik oranı 2012'de %10,6'ya yükselmiştir.²⁸ Bununla birlikte burada da düşük gelir düzeyine sahip gruplar arasında sığınmacıların aldığı sosyal yardımlar eleştirisi konusu olmaktadır. Ürdün'dekine benzer şekilde Lübnan'da da Suriyeliler için gelen uluslararası yardımların %20'si ihtiyaç sahibi Lübnanlılar için ayrılmaktadır.²⁹

Lübnan ekonomisinin iki önemli ayağı olan ticaret ve turizm, Suriye'deki iç savaş ve göç krizinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Özellikle Körfez ülkelerinden yoğun turist akışının olduğu ülkede, turizm sektörü güvenlik endişeleri nedeniyle zarar görmektedir. Sektörlerin faaliyetlerinin azalmasına karşın iş gücü arzında artış olması, yüksek oranda işsizlik sorununu meydana getirmektedir.

Diğer yandan sığınmacıların gelişleriyle birlikte ülkeye sıcak para akışının olması, özellikle şehir merkezlerine uzak bölgelerde ve köylerde nüfus hareketliliğine

bağlı olarak iş ve alım gücünün artmasıyla ekonomik yaşamda bir canlılık meydana getirmiştir. Kiraların artmasından duyulan rahatsızlığa rağmen emlak piyasasının hareketlenmesinden ev sahiplerinin memnun olduğu kaydedilmektedir. Ancak talep artışının karşılanması noktasında sıkıntılar yaşandığı belirtilmektedir. Görüştüğümüz bir sivil toplum kuruluşu yetkilisi, Lübnan piyasasının hem Suriyelilerin hem de Lübnanlıların temel ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmadığını, dolayısıyla ürün fiyatlarında büyük bir artış olduğunu ifade etmektedir.

Lübnan ekonomisinin iki önemli ayağı olan ticaret ve turizm, Suriye'deki iç savaş ve göç krizinden büyük ölçüde etkilenmektedir.

Atme Mülteci Kampı

**Suriyeli ve
Lübnanlı
öğrencilerin
bir arada öğrenim
görmeleri eğitim
kalitesini
olumsuz yönde
etkilemektedir.**

Eğitim ve Sağlık Hizmetleri

Suriyelilerin gelişile birlikte Lübnan'da eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetlerin dağılımı noktasında ciddi sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. Lübnan hükümeti Suriyelilerin ülkedeki eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmasına imkân tanımaktadır.³⁰ Ancak gerek okulların gerekse hastanelerin kapasitesi tüm sığınmacıların ihtiyacını karşılamaya yetmemektedir. Özel ve devlete bağlı sağlık merkezlerinde sığınmacılardan kaynaklanan yoğunluk nedeniyle özellikle düşük gelir düzeyine mensup Lübnanlılar hizmet almakta zorluk yaşamaktadır. Yine mülteci akını nedeniyle ülkede bulaşıcı veya diğer hastalıklarda ve enfeksiyon vakalarında artış gözlenmekte, ancak buna karşı temel sağlık hizmetlerinin kapasitesi yetersiz kalmakta, sağlık merkezlerinde personel ve ilaç sıkıntısı görülmektedir.³¹

Sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı şehir merkezlerinde sivil toplum

kuruluşları tarafından kurulan ve Suriye müfredatını uygulayan özel okullar aracılığıyla Suriyeli çocuklara eğitim imkânı sağlanmakta fakat bu okullardan az sayıda çocuk yararlanabilmektedir.³² Devlet okullarında ise Suriyeli ve Lübnanlı öğrencilerin bir arada öğrenim görmeleri eğitim kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Savaş ve göçün meydana getirdiği olumsuz koşullar nedeniyle eğitimleri kesintiye uğrayan Suriyeli öğrenciler, adaptasyon sorunu yaşayabilmektedir. Suriyeli öğrenciler eksiklerini tamamlamaya çalışırken daha fazla öğretmen desteğine ihtiyaç duymakta, bu durum Lübnanlı yaşlılarını etkilemektedir. Ayrıca öğrenci sayısındaki artış, ülkedeki eğitim hizmetleri üzerine ekstra maliyet getirmektedir. Mekân ve öğretmen yetersizliği ise eğitimle ilgili üzerinde durulması gereken diğer sorunlar olarak belirmektedir.

Sosyal Problemler

İncelenen diğer ülkelerde görüldüğü gibi Lübnan'da da Suriyelilerin sayısal olarak artması ve temel ihtiyaçlarla ilgili talepleri karşılayacak kaynakların yetersizliği, sığınmacılar ve yerli halk arasındaki ilişkiyi etkilemektedir. Suriye'de iç savaşın sürmesi, komşu ülkelerde göç krizinin de süreceği anlamına gelmekte, büyük oranda sığınmacıya ev sahipliği yapan Lübnan gibi ülkelerde barınma, eğitim ve sağlık alanlarındaki sorunların artması beklenmektedir. Bu alanlardaki sorunlar mülteciler ve yerli halkı doğrudan karşı karşıya getirmekte ve gerilime sebep olabilmektedir.

Suriye'deki kriz ve mülteci varlığı Lübnanlıların geçim kaynaklarını, yoksulluk durumlarını ve sağlık koşullarını somut olarak etkilemektedir. Dünya Bankası'nın Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi raporunda 2014'ün sonuna kadar 170.000 Lübnanlının gelir düzeyinin yoksulluk seviyesine gerileyeceği ve çoğunluğunu vasıfsız genç nüfusun oluşturduğu 230-320.000

Lübnanlının da işsizler grubuna ekleneceği öngörülmektedir.³³

Hayatlarını devam ettirmek için çalışma, barınma ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını sağlamaya çalışan sığınmacılar, Lübnanlılar tarafından özellikle iş yaşamında rakip olarak görülebilmektedir. Diğer yandan Lübnan'daki mültecilerin içinde yaşadıkları koşulların zorluğu göz önünde bulundurulduğunda, çok eşlilik veya erken yaşta evliliklerin bazı Suriyeliler tarafından kurtuluş yolu olarak görüldüğü de bir gerçektir.

Ayrıca sokaklarda ve şehir merkezlerinde dilencilik yapan insanların çoğalmasından da şikâyet edilmektedir. Özellikle Beyrut'ta, şehrin ünlü caddelerinden biri olan el-Hamra'da Suriyeli olduğunu söyleyen çok sayıda çocuğun dilencilik yaptığı görülmektedir. Dilencilik yapanların tamamının Suriyeli olmadığı ifade edilmekte, ancak krizin birtakım kişilerce fırsata çevrilmeye çalışılması da ayrı bir sosyal sorun olarak belirmektedir.

Lübnan'da da Suriyelilerin sayısal olarak artması ve temel ihtiyaçlarla ilgili talepleri karşılayacak kaynakların yetersizliği, sığınmacılar ve yerli halk arasındaki ilişkiyi etkilemektedir.

Suriyeli
mültecilerin
ihtiyaçlarının
karşlanması
için kalıcı ve
sürdürülebilir bir
uluslararası fon
oluşturulması
gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Resmî rakamlara göre komşu ülkelere sığınan kayıtlı Suriyeli sayısı 3.201.785'tir. Buna karşılık çeşitli ülkeler ve kuruluşlardan gelen yardımlar, sığınmacıların ihtiyacının sadece %51'ini karşılamaya yetmektedir.³⁴ Sığınmacılara yönelik kriz yönetimini kendi imkânlarıyla yürüten Türkiye dışındaki diğer ev sahibi ülkeler, uluslararası yardıma bağımlı olmakla birlikte bu yardımların yetersizliğine sık sık vurgu yapmaktadırlar. Diğer yandan barınma, gıda, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayan geniş

halk kitleleri, gerek ev sahibi ülkelerdeki sosyoekonomik dengeleri gerekse bölgesel istikrarı tehdit eder durumdadır.

Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi ülkelerin tarihsel, kültürel, dinî ve coğrafi ortaklıkları düşünüldüğünde sosyolojik olarak Suriyeliler için ikinci ev olmaya en uygun ülkeler olduklarına kuşku yoktur. Ancak Suriye'deki durumun karmaşıklığı, misafirlik süresinin zorunlu olarak uzaması, şehirlerde biriken yoğun nüfusun talepleri karşısında kaynakların yetersizliği gibi nedenler,

TÜRKİYE'YE YÖNELİK ÖNERİLER

1. Sığınmacılara yönelik çalışmaların belirli bir merkezden yürütülmesi, sorunlara toplumun resmî ve gönüllü tüm kurumlarını harekete geçirerek hızlı ve pratik çözümler üretilebilmesi için bir kriz merkezinin kurulması gerekmektedir.
2. Türkiye'nin yoğun göç alan bir ülke haline gelmesi dolayısıyla göçmen ve mültecilere yönelik politikalar ve hukuki düzenlemeler yeniden ele alınmalıdır.
3. Suriyeli sığınmacıların haklarının ve yükümlülüklerinin resmî olarak tanımlanması gerekmektedir. Bu, hukuki ve resmî statünün sınırlarını belirleyecek, adli vakıaların takibini kolaylaştıracak ve farklı siyasi grupların zaman zaman dile getirdiği kimliğe dair endişeleri yatıştırıcı rol oynayacaktır.
4. Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye halkı arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve yabancı düşmanlığının önüne geçmek için iletişim ve dayanışma kanallarının oluşturulması önem arz etmektedir. Dilencilik, hırsızlık, ikinci evlilik vb. olayların kulaktan kulağa veya medya aracılığı ile manipüle edilerek aktarılmasının ve bu yolla yabancı düşmanlığının körüklenmesinin önüne geçilmelidir.
5. Kaynaklar artan talebi karşılayacak seviyeye getirilmeli, yerel ve ulusal mekanizmalar devreye sokularak ev sahibi halkın kendini ekonomik olarak güvende hissetmesi sağlanmalıdır. Bunun yanında ücretlendirmede standart belirlenerek insan ve emek sömürüsü sıkı denetimle önlenmeli ve yerel halkı mağdur eden hak ihlalleri engellenmelidir.

ev sahibi ve misafir arasındaki ilişkilerin gerilmesine yol açmaktadır. Raporda ayrıntıları verilen sorunların derinleşmemesi için toplumun bütün kesimlerinin sorumluluk alması ve çözüm için iş birliği içinde hareket etmesi önem taşımaktadır.

Suriye'deki savaş mülteci kriziyle birlikte bölgesel sınırları da aşarak uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Bu bağlamda uluslararası duyarlılığın artırılması büyük kitlelere ev sahipliği yapan ülkelerin yükünün hafifletilmesinde önem taşımaktadır. Suriyeli mültecilerin

ihtiyaçlarının karşılanması için kalıcı ve sürdürülebilir bir uluslararası fon oluşturulması gerekmektedir. Bunun için de öncelikle zengin Batılı ülkeler maddi katkılarını arttırmalıdır.

Mülteci krizinin sona ermesi öncelikle Suriye'deki savaşın bitmesine bağlıdır. Savaşın sona ermesi ile ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyelilerin evlerine güven içinde dönebilmeleri sağlanabilecektir. Bu noktada uluslararası aktörler savaşın bir an evvel sona ermesi için daha fazla sorumluluk almalıdır.

6. Sığınmacı nüfusunun yoğun olduğu şehir ve ilçelerde bulunan sağlık kurumlarının kapasitelerinin artırılması hizmet alımını kolaylaştıracaktır. Ayrıca bu bölgelerde belediye hizmetleri de artan nüfusla doğru orantılı olarak ihtiyaca cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

7. Suriyeliler için çalışma izni ve sosyal güvenlik konularında düzenlemelerin yapılması hem iş gücü potansiyelinin legal olarak içeriye aktarılmasını sağlayacak hem de sığınmacılar kendi işlerini sağlayabildikleri oranda ev sahibi ülkenin üzerindeki yük azalacaktır.

8. Suriyelilerin çalışma hayatına katılmasıyla oluşan rekabet ortamının yarattığı gerilimin azaltılması için sığınmacı nüfusunun yoğun olduğu şehirlerde sanayi ve ticaretin desteklenmesi, bölgeye teşviklerin artırılması ve yeni iş imkânlarının açılması gerekmektedir.

9. Yeni kampların kurulması önem arz etmektedir. Ancak gerek hâlihazırda işlemekte olan kamplar gerekse yeni kurulacak olanlar uzun süreli barınmaya uygun koşullarda düzenlenmelidir. Bu çalışma için yapılan saha araştırması sırasında kamp hayatını kendi isteğiyle terk edip geçim derdine rağmen kamp dışında yaşamayı tercih eden aileler olduğu tespit edilmiştir. Kamp yaşamının sürdürülebilir hale getirilmesi için sadece maddi değil manevi koşulların da iyileştirilmesi önem arz etmektedir.

10. Eğitim sorunu nedeniyle kayıp bir kuşak yetişmektedir. Bu kuşak misafir oldukları süre boyunca ev sahibi ülke için, kendi ülkelerine döndüklerinde ise Suriye için kaygı unsurudur. Suriyeli çocukların ve gençlerin eğitimlerine devam edebilmeleri için devlet okulları ve alternatif alanlar daha etkin hale getirilmelidir.

11. Gerek ev sahibi halk ile sığınmacılar arasındaki iletişimin geliştirilmesi gerekse ihtiyaçların karşılanması ve sorunların çözümü için sahada daha pratik hareket kabiliyetine sahip olan sivil toplum kuruluşları etkin bir şekilde değerlendirilmelidir.

SON NOTLAR

¹ <http://www.haber7.com/guncel/haber/1122094-20-ulke-bir-turkiye-etmedi>

² <http://www.amnesty.org/en/news/turkey-border-abuses-and-destitution-aggravating-plight-syrian-refugees-2014-11-20>

³ Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)&Brookings Enstitüsü, Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik, Kasım 2013.

⁴ Oturma izni (ikamet tezkeresi) konusunda Suriyeli mültecilere kolaylık tanınmış ve İçişleri Bakanlığı emri ile bir yıla kadar ikamet tezkeresi tanzim edilmesi konusunda emniyete bilgi verilmiştir. Oturma izni almak isteyen ve pasaportlarıyla kayıtlı olarak Türkiye'ye giriş yapan Suriye vatandaşları, bulundukları İl Emniyet Yabancılar Şubesi'ne giderek bir yıl süreli ikamet izni alabilmektedirler. İkamet tezkeresini almış olan Suriyeliler veya kendilerini çalıştırmak isteyen işverenleri veya işveren temsilcileri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na çalışma izni için başvurma hakkına da sahiptirler.

⁵ Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi'nin (EDAM) Kasım 2013'te Türkiye çapında yaptırdığı bir kamuoyu araştırmasına göre, Türk halkının yarısından fazlası Suriye'den gelen sığınmacıların artık kabul edilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Kaynak: <http://edam.org.tr/Media/icerikFiles/12/EdamAnket2014.1.pdf>

⁶ Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)&Brookings Enstitüsü, *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik*, Kasım 2013.

⁷ <http://www.gaziantephaberler.com/-gaziantepteki-ev-sahibini-suriyeli-kiraci-kadin-namusu-icin-oldurdu-iddiasi-haberi-32209.html>

⁸ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/suriyeli-gerginligine-yeni-onlemler>

⁹ http://www.radikal.com.tr/turkiye/hamallar_sopalarla_suriyelileri_kovaladi-1205899

¹⁰ M. Ruhat Yaşar, "Kilis'te Mültecilere Bakış-Toplumsal Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar" (Yayınlanmamış Saha Araştırması), Hazırlanmış tarih. 01.09.2013, Kilis.

¹¹ http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/faq_turkish.pdf

¹² <http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2013/11/18%20syria%20turkey%20refugees/usakbrookings%20report%20final%20version14november13.pdf>

¹³ Ali Rıza Seydi, "Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2014, Sayı 31, ss. 267-305.

¹⁴ Kilis Ortak Akıl Topuluğu, *Kilis'teki Suriye Sorunların Tespiti ve Çözümlerine İlişkin Rapor*, Eylül 2013.

¹⁵ <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=107>

¹⁶ http://syrianrefugees.eu/?page_id=87

¹⁷ "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM, Rapor No. 189, Nisan 2014.

¹⁸ <http://www.economist.com/blogs/pomegranate/2014/06/syrian-refugees-jordan>

¹⁹ "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM, Rapor No. 189, Nisan 2014.

²⁰ Ürdün 2012 yılından bu yana Suriye'den gelen Filistinli mültecileri kabul etmemektedir. Öncesinde gelen 190 Filistin asıllı Suriyeli mülteci Cyber City kapalı mülteci kampında tutulmaktadır. Mülteciler kampı ancak Suriye'ye geri dönmek şartıyla terk edilebilmektedir; http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/jordan0814_ForUpload.pdf

²¹ <http://www.al-monitor.com/pulse/ar/politics/2012/05/jordanian-politics-and-the-asylum.html#ixzz3CQYtg5kH>

²² "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM, Rapor No. 189, Nisan 2014.

²³ "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM, Rapor No. 189, Nisan 2014.

²⁴ <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122>

²⁵ "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM, Rapor No. 189, Nisan 2014.

²⁶ <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2014/Sep-26/272102-machnouk-lebanon-will-set-up-syrian-refugee-camps.ashx#axzz3EhMYghZY>

²⁷ <http://www.unhcr.org/pages/49e486676.html>

²⁸ UNHCR, "Countries Hosting Syrian Refugees Solidarity and Burden-Sharing Background papers for the High Level Segment", Provisional Release, September 2013.

²⁹ "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM, Rapor No. 189, Nisan 2014.

³⁰ <http://www.unhcr.org/pages/49e486676.html>

³¹ UNHCR, "Countries Hosting Syrian Refugees Solidarity and Burden-Sharing Background papers for the High Level Segment", Provisional Release, September 2013.

³² "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM, Rapor No. 189, Nisan 2014.

³³ UNHCR, "Countries Hosting Syrian Refugees Solidarity and Burden-Sharing Background papers for the High Level Segment", Provisional Release, September 2013.

³⁴ <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

KAYNAKÇA

RAPORLAR

- "Countries Hosting Syrian Refugees Solidarity and Burden-Sharing Background papers for the High Level Segment", Provisional Release, UNHCR, September 2013.
- Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*, MAZLUMDER, Mayıs 2014.
- Kilis'teki Suriye-Sorunların Tespiti ve Çözümlerine İlişkin Rapor*, Kilis Ortak Akıl Topluluğu, Eylül 2013.
- Seydi, Ali Rıza, "Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2014, Sayı 31, ss. 267-305.
- "Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler", ORSAM, Rapor No. 189, Nisan 2014.
- Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)&Brookings Enstitüsü, Kasım 2013.
- The Impact of the Syrian Refugee Crisis on Host Communities in Lebanon*, World Vision Lebanon and WVUK, July 2013.
- Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları*, AFAD, 2013 https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdf
- Yaşar, M. Ruhat, "Kilis'te Mültecilere Bakış-Toplumsal Otizm ve Ötekileştirme Sürecinin İlk Görünümleri" (Yayınlanmamış Saha Araştırması), Hazırlanmış tarih 01.09.2013, Kilis.
- Mart-Nisan 2014'te Hatay ve Kilis'te yapılan saha araştırması notları ile diğer ülkelerden sivil toplum yetkilileri ve tanıklarla yapılan röportajlar.

İNTERNET

- <http://www.amnesty.org/en/news/turkeyborder-abuses-and-destitution-aggravating- plight-syriarefugees-2014-11-20>
- <http://amnesty.org.tr/icerik/2/1415/suriyelilere-saldirilar-kaygi-verici-suriyeli-multecilerin- statusu-ile-haklarini-belirleyecek-mevzuat-bir-an-evvel-cikarilmali>
- <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=107>
- <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122>
- <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>
- <http://edam.org.tr/Media/IcerikFiles/12/EdamAnket2014.1.pdf>
- http://syrianrefugees.eu/?page_id=87
- <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/suriyeli-gerginligine-yeni-onlemler>
- <http://www.al-monitor.com/pulse/ar/politics/2012/05/jordanian-politics-and-the-asylum.html#ixzz3CQYtg5kH>
- <http://www.bbc.com/news/world-23813975>
- <http://www.brookings.edu/blogs/brookings-now/posts/2014/02/syria-refugee-crisis-threatens-regional-stability>
- <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2014/Sep-26/272102-machnouk-lebanon-will-set-up-syrian-refugee-camps.ashx#axzz3EhMYghZY>
- <http://www.economist.com/blogs/pomegranate/2014/06/syrian-refugees-jordan>
- <http://www.gaziantephaberler.com/-gaziantepteki-ev-sahibini--suriyeli-kiraci-kadin-namusu-icin-oldurdu-iddiasi-haberi-32209.html>
- <http://www.haberturk.com/gundem/haber/975425-istanbulda-sariyer-nufusu-kadar-suriyeli-yasiyor>
- http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/jordan0814_ForUpload.pdf
- http://www.radikal.com.tr/turkiye/hamallar_sopalarla_suriyelileri_kovaladi-1205899
- <http://www.unhcr.org/pages/49e486676.html>
- http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/faq_-_turkish.pdf
- <http://www.wsj.com.tr/article/SB10001424052702304418404579464854025694272.html>

İHH
İNSANİ VE SOSYAL
ARAşTIRMALAR MERKEZİ

Büyük Karaman Cd. Taylasan Sk.
No.3 Fatih - İstanbul - Türkiye
Tel: 0212 631 21 21 • www.ihh.org.tr
www.ihhakademi.com